

УДК 261.8 (477)

І. В. Луцан,

аспірант кафедри релігієзнавства та теології Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича викладач Богословського відділення Київської православної богословської академії при ФТФ ЧНУ ім. Юрія Федьковича

ПРОВІДНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕЛІГІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ТЕРЕНАХ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ КІНЦЯ ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.

У статті проведено аналіз релігійних процесів, що відбувалися в Чернівецькій області наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. та витлумачено особливості становлення і розвитку церковно-організаційного життя регіону у досліджуваній період. Шляхом залучення малоизвестних джерел та найновіших історіографічних розвідок автор визначив специфіку взаємовідносин церковних інституцій і релігійних організацій краю, які сформувалися уже в період суверенності Української держави.

Ключові слова: міжконфесійні відносини, трансформація, тенденції змін, релігійність, релігійні організації, церковні інституції.

Ведущие тенденции религиозных процессов на территории Северной Буковины в контексте общественной трансформации конца ХХ – нач. ХХІ в.

В статье проведен анализ религиозных процессов, которые происходили в Черновицкой области в конце ХХ, – начала ХХІ ст. и истолкована особенность становления и развития церковно-организационной жизни региона в исследуемый период. Путем привлечения малоизвестных источников и новейшей историографической разведки автор определил специфику взаимоотношений церковной институции и религиозной организации края, которая сформировалась уже в период суверенности Украинского государства.

Ключевые слова: межконфессиональные отношения, трансформация, тенденция изменений, религиозность, религиозная организация, церковная институция.

Trends of religious processes in Western Bukovyna in the context of social transformations at the turn of the 21st century

The article presents a thorough analysis of religious processes in Chernivetskiy Region which took place during the period under

study. Characterized are the peculiarities of organization growth and development of clerical activities in the region, the specificity of the interaction of church institutions and clerical organizations of the region which were formed with the development of the State of Ukraine.

Keywords: *confessional relations, transformation, trends, religiousness, church institutions, clerical organizations.*

Буковина – край, який має власні історично зумовлені релігійні традиції, що формувалися з врахуванням таких чинників, як поліетнічність, полікультурність, поліконфесійність. Ці фактори як в минулому, так і сьогодні визначають основні тенденції розвитку релігійної мережі, вирішення проблеми функціонування різних релігійних конфесій та культур, їх взаємовідносин, дають можливість спрогнозувати майбутнє релігії та церкви в цьому регіоні. На Буковині простежуються ті ж тенденції в релігійстворчому процесі, що і в Україні, хоча тут є і своя специфіка. З поділу адміністративного поділу, Північна Буковина – це вся Чернівецька область, що і враховували аналізуючи релігійні процеси цього краю.

Мета дослідження полягає в розгляді особливостей релігійних процесів та тенденції їх змін у Чернівецькій області, які відбувалися впродовж становлення та розвитку Української держави, а також специфіки функціонування церковних інституцій у контексті суспільних трансформацій.

Церковні інституції та релігійні організації Чернівецької області завжди відігравали провідну роль у формуванні духовних цінностей буковинців, а також впливали на покращення культурологічної, духовно-просвітницької та соціальної роботи краю. Релігійні процеси, які відбуваються в Північній Буковині, зумовлюють підвищення націє – та державотворення області, незважаючи на неодноразові конфліктні ситуації, що виникали і виникають між церквами краю. Тому такий рух у релігійстворчих процесах завжди зацікавлював багатьох науковців регіону, а також стимулював нові розробки та дослідження у сфері цієї проблематики.

Науковим вивченням окремих аспектів релігійних процесів Північної Буковини у контексті суспільних трансформацій кінця ХХ – поч. ХХІ ст. займалися такі сучасні дослідники, як В. Балух [1, 2, 3], В. Ботушанський [5], В. Докаш [6, 7, 8, 9, 10], Р. Осолов [3], В. Лешан [6, 10, 12], М. Лагодич [7], А. Колодний [14] та ін.

Характеризуючи процеси, які проходять у релігійному просторі, варто зауважити, що Чернівецька область є найменшою в Україні й займає лише 8,1 тис. кв. км з чисельністю населення 904,4 тис. осіб,

що проживають у 417 населених пунктах. Разом з тим, релігійне життя регіону відрізняється як своїм різноконфесійним укладом, так й інституціональними формами. Це пов'язано, в першу чергу, з національним складом населення (понад 76 національностей) та географією розташування – перетин економічних, політичних і релігійних впливів з різними культурно-історичними традиціями.

При порівняно невеликій території Буковина посідає друге (після Закарпатської області) місце за густотою релігійних організацій (2,68 громади на 1 населений пункт); достатньо високою є й релігійність населення – 660 тис. або 73 % від загальної кількості населення, серед яких частка пенсіонерів складає 240 тис. осіб. З них 485 тис. (73,5 %) – це особи від 20 до 59 років, близько 170 тис (25,7 %) – віряни віком 60 років і старші [2, с. 226].

Відзначимо разом з тим, що цю статистику не варто вважати достовірною, оскільки не всі релігійні організації практикують фіксацію членства вірян у своїх громадах, а при підрахунку використовують різну методику [15, с. 255].

Наявні на теренах краю релігійні організації, за винятком окремих, користуючись гарантованим їм державою правом свободи віросповідань, сприяють і переймаються її інтересами і прагненнями в національному відродженні корінної мови і титульної нації.

Одночасно віруючі громадяни, які входять в ту чи іншу релігійну спільноту краю, постійно перебувають під впливом різних релігійних структур та центрів світу. Для прикладу, російськомовні богослужіння, як відомо, є масовим явищем при тому, що державною є українська мова. Це викликає відповідну реакцію з боку національно-демократичних сил, які розглядають такі дії як антиукраїнські.

Сучасне релігійно-церковне життя регіону не ізольоване від багатовекторного впливу зовнішнього світу і процеси, що в ньому відбуваються, типові для українського релігійного простору. Дуже строката конфесійна політика Буковини може слугувати моделлю, на якій простежуються загальні закономірності і явища, характерні для релігійної ситуації в країні.

В області створено таку мережу релігійних організацій, що в основному відповідає вимогам задоволення релігійних потреб вірян. У 2011 р., порівняно з попереднім, чисельність релігійних організацій значно зросла. Сьогодні тут нараховують 1151 релігійну організацію (1076 громад), 27 віросповідань, конфесій, напрямів та течій. Принагідно зауважимо, що 1991 р. в Чернівецькій області діяла 601 релігійна організація [6, с. 68]. За роки незалежності України релігійна

мережа зросла на 601 одиницю, або на 55,8 % [6]. Разом з тим у краї в 46 населених пунктах відсутні релігійні організації (13,4 % від загальної кількості), що говорить про релігійно неосвоєні райони. Це, окрім того, свідчить і про те, що порівняно з першими роками незалежності відбувається тенденція зниження інтенсивності зростання релігійних організацій. У краї спостерігаємо ще одну особливість, яка характерна як для регіону, так і для України, – наявність незареєстрованих релігійних громад. Якщо у 1991 р. таких було 179 (29,8 % від загальної кількості), то станом на 1 січня 2011 р. ця цифра складає 127 або 11,9 %. Скорочення, як бачимо, більше ніж на половину, але велика кількість незареєстрованих громад свідчить про незадоволення церковних об'єднань формами відносин між державою і церквою [1, с. 66].

Необхідно зазначити, що основну частину – 122 – незареєстрованих громад (91 %) становлять протестанти. У 2008р. ця цифра складала 123 громади (88,8 %) [1, с. 66].

Для успішного функціонування релігійно-церковного життя в краї створено відповідні умови. Вірними опікуються 1848 священнослужителів (з них 24 – іноземці) або 1,7 на громаду. Щоправда, релігійні громади по-різному забезпечені кадрами духовництва. Якщо в УПЦ цей показник складає 93,42 %, то в УПЦ КП – 73,41 %, УГКЦ – 56,52 %, РКЦ – 27,58 %, старообрядницькій церкві – 37,5 %. Достатньо високий цей показник у протестантів: ЄХБ – 195,8 %, ХВС – 304,6 %, АСД – 215,2 %, Свідки Єгови – 100 % [15, с. 255–256]. Якщо порівняти цей показник з початковим 1994 р. (до цього року було стабільне число служителів) загальна кількість душпастирів станом на 2011 р. зросла на 1038 осіб [7, с. 121].

Якщо релігійні організації достатньою мірою забезпечені кадрами духовників, то майновий стан їх бажає кращого – лише у розпорядженні релігійних організацій області перебуває 922 культові будівлі та приміщення, пристосованих під молитовні. Забезпеченість релігійних громад культовими спорудами складає 81 %. При цьому у власності релігійних організацій перебуває 657 культових будівель або 71 %, 80 пристосованих під молитовні потреби, ще 80 приміщень орендують релігійні організації області. Наразі зводять 93 культові споруди. Найвищий відсоток забезпеченості релігійних громад культовими спорудами має УПЦ (98 %); в УПЦ КП ця цифра складає лише 56 %. Церкви ЄХБ забезпечені культовими будівлями на 73,9 %, ХВС – на 90 %, АСД – 100 %, свідки Єгови – 56 %, УГКЦ – 65,2 %, РКЦ – 72,7 %. Становище може покращитися за рахунок 70 споруд, які будуються церквами краю.

Інституційна мережа релігійних організацій краю також включає 10 управлінь та об'єднань, 19 монастирів (УПЦ – 11, УПЦ КП – 3, Руська Православна старообрядницька церква – 2, РКЦ – 3), у яких перебуває 422 ченці, 5 місії, 8 духовних навчальних закладів, 416 суботніх і недільних шкіл (динаміку змін див.: 8).

Для порівняння, ще станом на 2007 р., в області діяло 9 управлінь і об'єднань, 16 монастирів із 412 насельниками, 4 місії, 8 духовних навчальних закладів із 1545 слухачами: 3 – ЄХБ, 1 – ХВЄП, 1 – АСД, 1 – УПЦ, 2 – УПЦ КП). Чисельність слухачів з року в рік також зростає. Показник забезпеченості священиками в УПЦ складає 104,8 %, УПЦ КП – 70,9 %, УГКЦ – 56,5 %, РКЦ – 24,2 %, Руській Православній Старообрядницькій Церкві – 40,0 %, ЄХБ – 195,8 %, ХВЄП – 304,6 %, АСД – 215,2 %. У цілому показник забезпеченості священиками православних всіх напрямів становить 0,9 %, а протестантів – 2,0 %.

Духовними потребами в різних конфесіях 2007 р. піклувалися 1787 церковнослужителів (з них 21 – іноземець, серед них в УПЦ – 2, у старообрядців – 1, РКЦ – 4, в ЄХБ – 2, в Духовному управлінні об'єднань церков євангельських християн Чернівецької області – 2, Церкви Ісуса Христа Святих Останніх Днів – 7, юдейських громадах – 2), що перевищує потреби в кадрах (в основному у протестантських громадах) в цілому на 563 одиниці, або забезпеченість ними складає 145,9 %. Таку кількість можна пояснити тим, що за цей період у державі збільшилось число духовних навчальних закладів (в основному протестантського напрямку). Працювала при громадах 401 недільна школа, видруковувалось близько 14 часописів різного формату та якості.

У кожній громаді є воцерковлений актив, що налічує понад 1600 чол. (диякони, псаломщики, проповідники тощо), які частково беруть участь в богослужінні, інколи навіть замінюючи основного служителя культу.

Зростання кількості громад, що зумовлює також потребу в місіонерстві за нових умов, спонукає всі релігійні спільноти до активізації підготовки церковнослужителів. Для підвищення їхнього професійного рівня Церкви використовують, передусім, місцевий потенціал. Так, УПЦ для власних потреб готує священнослужителів в Чернівецькому православному богословському інституті (приватний) [17]. УПЦ КП має Богословське відділення Київської православної богословської академії при філософсько-теологічному факультеті Чернівецького національного університету [4]. При обласному об'єднанні АСД діє Буковинський інститут, а при ЄХБ функціонує Біблійний інститут та Інститут «Служіння настановленням» [11]. ХВЄП готують кадри у своєму навчальному закладі – Чернівецькій Біблійній семінарії [18].

Також потрібно зауважити, що порівняно з 1990 р. суттєво зросла кількість священнослужителів православних церков (УПЦ та УПЦ КП) з вищою і середньою світською освітою (з 22,7 % до 40 %), протестантських течій відповідно – з 18,9 % до 42,7 %.

При розгляді релігійних організацій та їхнього забезпечення кадрами, станом на 2007 р., доцільно зауважити й про загальні тенденції розвитку їх інфраструктури. Усі релігійні громади краю тоді мали можливість вільно здійснювати свої богослужіння у 864 культових спорудах, з яких 605 перебували у власності релігійних організацій, 184 – у безоплатному користуванні, 435 із загальної кількості – пам’ятки архітектури.

Вагомим показником є те, що протягом 1992–2007 рр. віряни спорудили та здали в експлуатацію 325 нових культових споруд різних релігійних напрямів. Додамо, що спорудження нових культових будівель продовжується.

Проте, забезпеченість культовими спорудами й досі залишається однією з найгостріших проблем релігійного життя в області. Незважаючи на велику кількість новозбудованих храмів, відсоток забезпеченості ними складав тоді лише 79,6 %. Тому релігійні громади здійснювали богослужіння в 78 пристосованих та 80 орендованих приміщеннях.

Найвищий відсоток забезпеченості культовими та пристосованими приміщеннями був в УПЦ – 96,1 %, що займає, як відомо, домінуючі позиції в структурі релігійної мережі Буковини.

Відсоток забезпеченості храмами УПЦ КП складав тоді 54,1 %. Дещо ліпша ситуація в цьому питанні спостерігалася в протестантському середовищі. Вірні ЄХБ були забезпечені культовими спорудами на 70,8 %, ХВСП – на 85,8 %, АСД – 100 %, УГКЦ – 65,2 %, РКЦ – 72,7 %, Свідки Єгови – 56 %.

Станом уже на 01.01.08 р. віряни претендували лише приблизно на 10 храмів, які використовувалися не за призначенням, що вказувало, на те, що резерв для забезпечення релігійних громад культовими будівлями вже майже вичерпано. Тому поліпшити ситуацію в подальшому могло лише будівництво нових храмів.

Отже, вже в 2007 р. спостерігалася тенденція до зниження інтенсивності кількісного зростання релігійних організацій порівняно з першими роками незалежності. Разом із зростанням кількості релігійних організацій, збільшувалася і кількість церковнослужителів [12, с. 122–124].

Дослідження темпів зростання кількості релігійних інституцій краю свідчить про те, що, як в Україні загалом, розширення мережі набуло усталеного характеру і складає не більше 3 % [14, с. 8–9].

Розподіл релігійних організацій за конфесійною ознакою свідчить про сталість тенденції щодо лідерства православних і протестантських спільнот. Два найчисельніших напрями православ'я регіону (УПЦ і УПЦ КП) нараховують 596 громад, що становить 53,5 % від загальної кількості релігійних організацій і певною мірою збігається із загальноукраїнським показником (51,6 %). Відповідно діє 451 протестантська конфесія (39,5 %) зареєстрованих релігійних громад та ще 116 без реєстрації. Отож відсоток протестантських громад від загальної кількості релігійних організацій складає 44,7 %, серед них найбільші узгоджуються з цим показником по Україні (30 %) [14, с. 49].

Як і в Україні, в регіональному просторі Буковини безперечним лідером є Українська православна церква (московської юрисдикції) – 429 громад (38,8 % від загальної кількості) на противагу 167 громадам Київського патріархату (14,2 %). За деякими підрахунками, УПЦ має понад 300 тис. вірних або 33 % від загальної кількості населення Чернівецької області.

Для проведення богослужінь УПЦ використовує 418 культових споруд (268 у власності і 134 у користуванні). За період 1992–2011 рр. збудовано 86 храмів та ще 36 будується. У структуру цієї єпархії входить 11 монастирів (5 жіночих і 6 чоловічих) з 390 насельниками. Вірними опікується 441 священнослужитель. При громадах діють 39 недільних шкіл. Підготовкою та перепідготовкою кадрів священницького напрямку займається приватний Чернівецький богословський інститут (діє з 1999 р.). В інституті навчається понад 200 слухачів: 50 очної та 150 заочної форми навчання. При богословському інституті діє приватна загальноосвітня школа I–IV ступенів (навчається 15 дітей) та дитяча дошкільна установа «Дзвіночок». Друкованим виданням інституту є церковно-богословський часопис «Світильник», який виходить українською та румунською мовами з 1999 р. тиражем 1 тис. примірників [15, с. 256].

Українська православна церква Київського патріархату порівняно з 2010 р. збільшилась на 1 громаду і при кількості 167 одиниць займає друге місце. УПЦ КП має два єпархіальних управління: Кіцманське і Чернівецьке, в структуру яких входять 90 культових споруд (з них 43 у власності та 2 в оренді). Найбільшу кількість громад УПЦ КП дислоковано у Кіцманському (27), Заставнівському (12), Вижицькому (19) та Сорожинецькому (21) районах і м. Чернівці (29). Цю віру сповідує понад 36 тис. парафіян. Релігійні громади обслуговують 116 священнослужителів (73,41 % забезпеченості). При громадах діє 18 недільних шкіл. Підготовкою кадрів для УПЦ КП займається Бого-

словське відділення Київської православної богословської академії і семінарії при філософсько-теологічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича [15, с. 257]. Зауважимо, що процес переходу окремих релігійних громад УПЦ під юрисдикцію УПЦ КП, властивий для 1995–1999 рр., призупинився [7, с. 122].

3 грудня 2009 року розпочала свою діяльність Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ), під головуванням владики Германа, єпископа Чернівецько-Хотинської єпархії, яка станом на сьогодні налічує всього 6 парафій.

Широко представлені в області церкви пізнього протестантизму, які складають 43 % загальної кількості релігійних громад області. Протягом 1991–2000 рр. кількість їх громад зросла майже втричі. Тому друге місце за чисельністю громад у регіоні займають протестантські організації, які представлені 13 напрямками. У їх структурі діють: Церква адвентистів реформістів (АСД РР), шість обласних об'єднань (ЄХБ, ХВС, АСД, духовне управління об'єднань Церков Євангельських Християн Чернівецької області, об'єднання Української церкви Повного Євангелія, Чернівецький обласний центр об'єднаної Церкви Християн Віри Євангельської). Вони налічують 451 (39,5 %) зареєстровану громаду та 116 без реєстрації. Провідні протестантські церкви (ЄХБ, ХВС, АСД) мають необхідні управлінські структури, 7 духовних навчальних закладів. При громадах працюють 310 суботніх і недільних шкіл, 3 місії.

Безперечним лідером у протестантському середовищі залишаються церкви ЄХБ (183 зареєстрованих громади, що становить 16,4 % від загальної кількості). До структури об'єднання входить 158 громад, 2 місії, 4 духовних навчальних заклади (Теологічний Біблійний інститут, заочний Біблійний інститут, Служіння настановленням, Чернівецький Біблійний інститут, Чернівецький регіональний Біблійний коледж при ЄХБ, у яких навчається понад 100 слухачів). Громади обслуговують 370 пасторів, діють 100 недільних шкіл.

До цього ж напрямку належать 10 незалежних громад та 1 духовне управління об'єднань євангельських християн Чернівецької області (7 громад і 10 пасторів). Без реєстрації діють 3 громади колишньої Ради церков ЄХБ.

Менш чисельними є інші протестантські організації. Так, 3-є за чисельністю місце в цьому просторі займають Християни Віри Євангельської (п'ятидесятники). Цей напрям нараховує в області лише 106 релігійних організацій (9,5 %). Серед них: 1 обласне об'єднання (29

громад) та міське «Євангельська вістка». Сюди ж входять 2 духовних навчальних заклади (66 слухачів). Громади обслуговують 410 пасторів. При них діють 66 недільних шкіл.

Автономно існує 1 Чернівецький обласний центр об'єднаної церкви ХВС, якому підпорядковано 12 громад.

Четверте місце у протестантському середовищі займає Церква Адвентистів сьомого дня. Вона нараховує 98 організацій, до яких входять: Буковинські конфесії церков АСД (Чернівецька, Івано-Франківська та Тернопільська область). У Чернівецькій області цей напрям представлено 94-ма громадами, які обслуговують 236 пасторів, діють 112 суботніх шкіл та Біблійний інститут (94 слухачі). Крім цього, в області функціонує незалежна громада АСД, яка вийшла із підпорядкування обласного об'єднання.

Адвентистський напрям також представлений церквою АСД реформаційного руху. У м. Чернівці діє центр Української Уніонної Конференції Церкви АСД РР, який є структурною ланкою Східно-Європейського Дивізіону і співпрацює з виконавчим комітетом Євро-Азійського Дивізіону. У їх підпорядкуванні перебувають 7 зареєстрованих і 11 незареєстрованих громад. Культурні потреби задовольняють 19 пасторів; діє 6 суботніх шкіл. За роки незалежності побудовано 5 молитовних будинків, 1 приміщення орендується [15, с. 257].

Нечисленною є організація свідків Єгови: 25 зареєстрованих і 38 незареєстрованих громад (5,85 %), які обслуговують 63 пастори. Вони мають 14 культових споруд і 17 недільних шкіл [див.: 8].

Стабільно розвивається в умовах демократизації суспільства мережа католицизму. Католицизм на Буковині представлений 2-ма напрямами – римо-католики і греко-католики (57 організацій, або 5,2 %). Кількість католицьких громад порівняно з 1991 р. (збільшилась на 38 одиниць. – І.Л.). Свою католицьку приналежність декларують 3367 громадян краю. Серед двох католицьких напрямів більш динамічно розвивається мережа римо-католицької церкви (РКЦ), яка має свій деканат, у підпорядкування якого входять 33 громади (2,9 %), 3 монастирі (12 черниць), 28 недільних шкіл. Більшість парафій РКЦ там, де наявна польська громада. Усі вони входять до структури Львівської дієцезії. Громади обслуговують 8 церковнослужителів (4 іноземці). Громада м. Чернівці видає парафіяльну газету. Церква має 15 храмів (8 у власності). За роки незалежності України кількість громад РКЦ збільшилась більш ніж вдвоє (58,6 %) [7, с. 122].

Менш динамічно розвивається в краї мережа греко-католицької церкви (УГКЦ). До її структури входить 24 громади (2,19 %), які об-

служують 17 священників. Релігійні громади володіють 15 культовими спорудами (8 у власності), ще 3 будуються. При церкві діє недільна школа. Чернівецька парафія має статус вікаріату [16]. За роки незалежності України кількість громад греко-католиків в краї збільшилася втричі. Вони наявні в 9-ти районах області із 12-ти [9, с. 180; 10, с. 65].

До дуже нечисленних в регіоні можна віднести харизматичний культ, у структурі якого діє 1 об'єднання Церкви Повного Євангелія (7 громад) і 12 незалежних громад, релігійні потреби яких обслуговує 25 церковнослужителів.

Певне місце на конфесійній карті області посідають релігійні організації іудейського віросповідання (9 громад), які обслуговують 6 служителів культу. З 8 зареєстрованих іудейських церков практично діють лише 3,2 – в м. Чернівцях і одна – в м. Хотині. Інші, в т.ч. у м. Вижниці, не функціонують у зв'язку з відсутністю служителів культу. Принагідно підкреслимо, що ще на початку ХХ ст. іудаїзм в м. Чернівцях був однією з найбільш розповсюджених конфесій. Так, у 1910 р. загальна кількість віруючих іудеїв тут складала 28,6 тис осіб (33 % від загальної кількості вірян за урядовим переписом населення), в той час як православ'я охоплювало лише 20,6 тис. людей (24 %). Звичайно, в усьому Буковинському регіоні це співвідношення було іншим, у ньому домінували, як зазначалось, прихильники православ'я

Причина такого зменшення діючих синагог – великі втрати єврейського населення під час Великої Вітчизняної війни, еміграція єврейських сімей в повоєнні роки в Ізраїль, інші країни Заходу [5, с. 126].

Лише 8 громад та 2 монастирі (6 ченців і черниць) має Руська православна старообрядницька церква Білокриницької згоди. Церкву обслуговують 3 церковнослужителі. Вона діє у Глибоцькому, Вижницькому, Хотинському і Сокирянському районах [3, с. 116].

Нині протестантські течії – найбільш динамічний складник релігійної ситуації краю. У віддаленій перспективі вони можуть суттєво змінити конфесійну конфігурацію регіону. Сьогодні в молитовних будинках усе голосніше звучить проповідь і поширюється релігійна література українською мовою. Віряни цих церков шанують історію, культуру, духовність українського народу. Протестантські конфесії ліпше, ніж інші релігійні течії, пристосувались до нових реалій сьогодення, більш гнучко і оперативніше реагують на соціально-політичні зміни в суспільстві. Тут панує спокійна діловитість: зміцнюється матеріальна база релігійної діяльності, активно ведеться місіонерська робота, підтримуються тісні зв'язки з єдиновірцями інших держав.

Вони є важливим фактором міжконфесійної злагоди, українського екуменізму, чого, на жаль, не спостерігається у православ'ї.

На початку третього тисячоліття нові ознаки відродження релігійного життя проявилися не лише у зверненні до традиційних віровчень, відродженні усталених релігійних традицій, але й у пошуках нових духовних цінностей за допомогою неорелігій. З'являються різні синкретичні вчення, які становлять конгломерат, суміш елементів ортодоксальних релігій і окултизму, спіритизму, теософії. З'являються організації, члени яких вирізняються найнесподіванішою й екстравагантною поведінкою, дивацтвом. Вони розглядаються як глибоке зрушення у світосприйманні окремих верств населення, як прояв значних кризових процесів в ідеології та масовій свідомості, як несподівані метаморфози, що їх переживає релігія в сучасному світі. Окремі форми модерної релігійності представлені в Чернівецькій області. Найбільше розповсюдження мають неохристиянські формування, які виникли на загальнохристиянській основі. Серед них – мормони (Церква Ісуса Христа святих останніх днів), у якій в останній час спостерігається деяке чисельне зростання прихильників (бл. 100 осіб) в реєстрованій громаді. Громада активно проводить місіонерську роботу (переважна більшість місіонерів – іноземці (США). Протягом 2007 р. в громаді досить часто мінялися місіонери [12, с. 126–127].

Досить повільно поширюються на Буковині східні культу орієнталістського напрямку, які репрезентовані неоіндуїзмом та буддизмом, – діють без реєстрації. Це окремі групи прихильників свідомості Крішні (бл. 25 осіб), Шрі Чінмоя – 30 осіб, буддистів – близько 20 adeptів, рухи Сант Мат – (30), Махаріші – (15). Усі вони дислоковані в м. Чернівцях. Незмінною в своїй діяльності щодо кількісного складу залишається одна релігійна громада віри Багаї. До нечисленних релігійних організацій варто віднести 2 громади Союзу Церкви Божої України, Новоапостольської Церкви, Назарян, одна незалежна громада мусульман та 4 релігійні організації язичників.

Неоязичники в краї представлені 4 громадами Рун Віри: (Автономна релігійна організація «Оберіг» Рідної Української Етнічної віри «РунВіра», керівник професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Вовк С.М. (не визнає вчення ні Шияна, ні Селенка), Автономна релігійна організація «Онуки Дажбожі» Рун Віри, керівник Решетник Михайло (визнає і поглиблює вчення Селенка), Незалежна релігійна організація РунВіри «Сяйво», керує професор ЧНУ Г. Кожелянко (визнає і поглиблює вчення Шияна), Незалежна Давня Українська Національна віра «Верховина», керує

Юрценюк С. П. – безробітний (керується ідеями Селенка, але самого їх автора не визнає, поглиблює вчення «Мага віри»). Ці громади – нечисленні, близько 100 осіб, намагаються відродити дохристиянські віровчення українців. Однак у самому середовищі рунвірівців немає злагоди та порозуміння, серед основних причин чого є боротьба за лідерство у громадах, різне тлумачення особистості Лева Силенка, його вчення. Представниками громад є окремі групи викладачів ЧНУ, студенти та вчителі середніх шкіл м. Чернівці [3, с. 116].

На Буковині, як і в попередні роки, тривають спроби створення синтетичних релігійних формувань. Так, без реєстрації своїх статутів в обласному центрі, під виглядом різних громадських організацій, появляються прихильники Агні-йоги Реріхів, вчення Іванова, церкви останнього заповіту тощо.

Найактивнішим серед них є рух вчення Іванова (Рух за здоровий спосіб життя), послідовниками яких є понад 100 осіб. Основною ідеєю руху є обожнення Природи і життя за заповідями і порадами, які дав Порфирій Іванов. Його ж вважають Божим посланцем, що мав надприродні властивості і якому дано зверху методу зцілення.

Залишається найбільш невивчений саснтологічний рух. Їм притаманні орієнтації на досягнення науки і техніки, які поєднують з практикою психоаналізу, фантастикою. Чернівецькою міською радою зареєстрована також Чернівецька обласна філія «Біоенергогеології» – прихильників якої є близько 20 осіб. Керує нею медик за освітою – Г. Томулець. Громада орендує приміщення в Будинку офіцерів м. Чернівці. Члени цього напряму постійно мають непорозуміння в сім'ях. Цей рух прагне в межах свого релігійно-філософського вчення синтезувати ідеї біоенергетики крізь призму теософії, метафізики, в деяких випадках окультизму, об'єднуючи східну містику і Біблію. Претендують на абсолютну істину, гармонійність законів науки, філософських поглядів та одкровень релігії відповідно до людських потреб та прагнень. Здобуття державою незалежності, реалії посттоталітарного режиму породили цілий ряд ідеологічних стереотипів, спрощене трактування міжконфесійних стосунків у винятково політичних параметрах. В останній час спостерігається політизація релігії, яка в релігійних організаціях досягає свого апогею під час виборчих кампаній. Партії, політичні лідери й окремі кандидати в депутати законодавчих органів влади всіляко намагаються заручитися підтримкою рядових вірян, духовенства та релігійних організацій. З цією метою вони вдаються до найрізноманітніших прийомів: входять у контакт із керівниками тих чи інших релігійних організацій, відвідують богослужіння, імітують

свою релігійність, обіцяють розв'язати релігійно-церковні проблеми, захищати вірян у представницьких органах влади [12, с. 127].

Труднощі у формуванні єдиної християнської Помісної церкви ще й у тому, що православ'я сповідують не лише українці, але й поляки, румуни, молдовани, росіяни і не всім їм близька ідея єдиної, суто Української православної церкви. Напруга у міжцерковних відносинах, політизація релігії, особливо в православ'ї, дає підстави зробити висновок, що роль церкви в суспільстві не завжди адекватна її покликанню. Водночас важливим чинником мирного розв'язання є виваженість позиції органів управління державної влади.

Не зайвим вважаємо підкреслити, що досить помітними стали спроби впливу на релігійну ситуацію в області з боку релігійних центрів Росії, США, Німеччини, Польщі й особливо Румунії, яка, використовуючи значну кількість румунських громад в області (106 православних і 76 протестантських), намагається через них посилити свою присутність у регіоні. Для цього організовується навчання керівників місцевих громад у Румунії, надається релігійна література, матеріальна допомога в будівництві культових споруд.

Отже, осмислення стану релігійної ситуації за період незалежності України на прикладі Чернівецької області у контексті суспільних, духовних, політичних і правових реалій сьогодення дає можливість зробити такі висновки:

З деякою мірою застереження можна констатувати, що релігійна ситуація в Північній Буковині репрезентує ситуацію в Україні в цілому.

Демократизація церковно-державних відносин, розвиток їх інфраструктури дозволяє конфесіям повністю виконувати своє пряме призначення – задовольняти релігійні та духовні потреби вірян.

Непорозуміння і конфлікти, які наявні в релігійному середовищі, особливо в православ'ї, великою мірою детерміновані політизацією церкви.

Досягнення внутріконфесійної і міжконфесійної злагоди можливе лише за доброї волі самих вірян і церковного активу. Водночас важливим чинником мирного розв'язання конфліктів є виваженість позиції, компетентність органів управління державної влади.

Добрим і повчальним прикладом толерантних відносин між конфесіями може слугувати міжрелігійна і міжнаціональна доброзичливість і згода, традиційно притаманна Буковині в історичній ретроспективі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Балух, В. Міжконфесійні конфлікти у Чернівецькій області кінця ХХ – початку ХХІ ст. : причини та способи подолання / В. Балух, І. Луцан // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – № 2 (6). – С. 65–75.
2. Балух, В. О. Релігійна ситуація в Чернівецькій області : історія, стан, перспективи / В. О. Балух, В. Ю. Лешан // Науковий вісник Чернівецького національного університету. – Чернівці, 2003. – Вип. 163–164. Філософія.
3. Балух, В. О. Релігійне життя Буковини у контексті суспільних трансформацій / В. О. Балух, В. І. Докаш, Р. Осколов // Релігія та Соціум. Часопис. – Чернівці : Рута, 2010. – № 1 (3). – С. 113–118.
4. Богословське відділення Київської Православної Академії при філософсько-теологічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича [Електронний ресурс]: за даними офіційного веб-сайту Богословського відділення УПЦ КП при філософсько-теологічному факультеті ЧНУ ім. Юрія Федьковича. – 2011. – Режим доступу : <http://www.bogoslov.cv.ua/>
5. Ботушанський, В. М. Національний і релігійний склад населення Чернівців за урядовими переписами другої половини ХІХ – початок ХХ століття [Текст] / Ботушанський В. М., Ботушанська Г. В., Скорейко Г. М. – Чернівці : Вісник центру буковинознавства : серія історична. – Вип. 1. – 1993. – 126 с.
6. Докаш, В. І. Релігійна мережа Буковини: стан та основні тенденції змін / В. І. Докаш, В. Ю. Лешан // Науковий вісник Чернівецького національного університету : Збірник наукових праць. – Чернівці : Рута, 2004. – Вип. 203–204. Філософія.
7. Докаш, В. І. Релігійна мережа Буковини: стан та основні тенденції змін (1991–2004 рр.) / В. І. Докаш, М. М. Лагодич // Науковий вісник Чернівецького національного університету : збірник наукових праць. – Чернівці : Рута, 2004. – Вип. 203–204. Філософія. – С. 120–124.
8. Докаш, В. І. Релігійна мережа Буковини: сучасний стан та тенденції розвитку / В. І. Докаш // Релігія та соціум. Часопис. – Чернівці : Рута, 2008. – № 2. – С. 109–115.
9. Докаш, В. І. Релігійстворчий процес на Буковині: стан, тенденції розвитку, проблеми, майбутнє / В. І. Докаш // Буковинський журнал. – Чернівці, 2002. – № 1, 2. – С. 176–184.
10. Докаш, В. І. Загальне релігієзнавство : Навчальний посібник / В. І. Докаш, В. Ю. Лешан. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – С. 68–79, 32–138.
11. Заочний Біблійний Інститут «Служіння настановленням» [Електронний ресурс] : за даними «Бізнес-каталог України». Довідник підприємств. – 2011. – Режим доступу : <http://bizinua.info/r2/info/862199>
12. Лешан, В. Ю. Особливості та тенденції релігійних процесів на Буковині / В. Ю. Лешан // Релігія та Соціум. Часопис. – Чернівці : Рута, 2008. – № 2. – С. 121–128.

13. Луцан, І. Характер державно-церковних відносин в Чернівецькій області та тенденції змін / І. Луцан // Богословський вісник : збірник наукових праць. – № 5. – Чернівці : Рута, 2011. – С. 67–74.

14. Релігійна панорама : Інформаційно-аналітичний журнал / [гол. ред. Колодний А.]. – К., 2009. – № 2. – 48 с.

15. Філософія гуманітарного знання : Після Вільгельма Дільтея : матеріали Міжнародної наукової конференції (Чернівці, 16–17 жовтня 2009 р.) / Чернівецький національний ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2009. – С. 255–256.

16. Час. – 25 травня 1995 р. – № 8 (3602). – С. 2.

17. Чернівецький Православний Богословський Інститут [Електронний ресурс] : за даними офіційного веб-сайту Чернівецького Православного Богословського Інституту. – 2011. – Режим доступу : <http://www.cbpi.info/index.php?news>

18. Чернівецька Біблійна Семінарія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cbsem.com/>